

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a horítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Búcsú az egyházkerülettől.

Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző lemondása.

1868–1897.

Nekrologot írni meghalt felett szoktak!

Az élő embernek nem kell még életrajz, nem kell, mert itthon van, benne van még a házban, velünk együtt huzza az élet igáját, velünk együtt örül, a világ változó, örömet bánattal, sikert veszteséggel, feledést tudással elvegyítő képein.

És mégis úgy tetszik, mintha nekrologot írnanék! Egy szorgalmas, munkás, kötelesség tudásában sem a lelket, sem a testet kimélni nem tudó férfi, ha lelép a térről, melyen a léleknek erős munkájával, a kötelességteljesítés szép példáját adá s lelép, mielőtt még oda tért volna meg: hol egyenlő minden, a hol megszűnnek az emótiók mozgatni a testnek előre törekvő szép gerjedelmeit: úgy tetszik, mintha csakugyan elbucsuzott volna, mintha elhangzott volna az ő ajkairól is: consumatum est!

Tóth Sámuel, a tiszántúli egyházkerület főjegyzője, ki mint ilyen, 29 éven túl éllott szolgálatában egyetemese egyházunknak, lemondott állásáról. Most, a midőn harmincz éves mult állott már háta mögött, most, a midőn a felhasznált, a túlterhelhetéstől megtört erők megtagadták az egykor erős lélektől a további támogatást, lemondott, hogy megkeresse a pihenő helyet, mely enyhet adna a megfáradt léleknek is.

Megható pillanat volt ez, kerületünk gyűlésének az első napján. Ugy meglátszott minden arczon, hogy fájó érzést költött fel benne az élő ember bucsuzása, azé az élő emberé, a ki oly jó tudott lenni ott is, hol a munka terhét kellett együtt emelni, vagy éppen leemelni egymás vállairól.

Nem hiába mondták ő róla azok, kik munkásságát ismerték és méltányolni tudták, hogy Tóth Sámuel értette, felfogta ama bibliai mondás szellemét: egymásnak terhét hordozzák, azzal a különbséggel még is, hogy míg mások igazán osztoztak: ő maga a más terhét is sokszor magára vállalta.

Abban a munkában, melylyel a tiszántúli egyházkerület kormányzása együtt jár, az utóbbi három évtizedben az övé volt, az oroszán rész s abban a munkában, mely magyar reform. egyházunk alkotmányának az elavult régi kánonok helyett, a századvég keretébe beilleszthető újabb formát biztosítá: a legnagyobb terhet ő hordozta s hordozta azt a megbízhatóság jelle gével, hordozta sokszor, az elkeserítő méltánytalanságot is tűrve, hordozta oly önfeláldozással, mely végre is megtörte és arra készíteté, hogy lemondjon s menjen pihenni, kisértse meg pihenni a testnek, a testért, a test miatt, a test érdekében, hogy a lelket ápolhassa, fenntarthassa még ama határköig való vándorútjain, melyet eléje a legbölcsebb gondviselés áthághatlan akadályal állíta fel.

És bucsuja szép volt! A kerület megadta neki azt, a mit kért. Megadta egyenesen annak határozott kijelentésével, hogy az iránta, az ő kifejtett munkássága méltánylásával átérzett halából fogadja lemondását s menti fel állásától.

És hisszük, hogy emlékét is örökíteni fogja. Örökíteni fogja még életében, hogy elismerést nyujtson, a pihenni kívánó hú munkásnak; hogy ne csak a most élő nemzedék, de még a jövő is halás elismeréssel gondoljon vissza rá, a férfura, ki hú volt a reábizottakban s elvégezte a munkát, melyet tőle övéi reméltek.

Mi csak azt kívánjuk, hogy a mit adott neki egykor, az általa végzett munka után, az

önbecsérzet, tartsa fenn a test erőtlensége mellett is sokáig még benne, fájdalmat enyhítő jótékony hatását s mit elvett tőle a terhelő munka: azt adja vissza neki, a jók elismerése által kísért nyugalomban, a tett pihenése.

. . . d.

Óhajtandó dolog.

Egyházunkban olyan sok az óhajtandó dolog, hogy hirtelen elő se lehet számlálni.

Egyenlő teherviselés, egyenlő lelkeszi javadalom, lelkeszi nyugdíj, tanáraink, tanítóink jobb javadalmozása, iskoláink jobb karba helyezése, felsőbb leánynevelő intézetek sokasága, egy teljes prot. egyetem felállítása, prot. napilap alapítása, stb. stb.: vajjon nem mind óhajtandó dolgok-e?

Nincsenek-e ezek mind napirenden a sajtóban, körülvéve külön-külön egy-egy kis lelkes táborok által, melynek mindenike izzó lelke kohójában hevíti, olvasztja a saját eszméjét, várva az alkalmas időt, hogy formába öntse s életet adjon annak?

Szívünk szerint óhajtjuk ezen eszmék minde-
nikének minélelőbb való megvalósulását. Most azonban fentebb elő nem hozott, de napirenden levő s a mélt. konventet is foglalkoztató eszmére mint nagyon is óhajtandó dolog megvalósítására mutassunk rá.

Óhajtandó dolog a tőkeképző-segélyezés gyors keresztül vitele. A segélyezésnek ezen módját „a legmaradandóbbnak és kihatásában a legcélravezetőbbnek“ jelenti ki a közalap végrehajtó bizottsága is az 1895-ik évi konventi jegyzőkönyv 11-ik lapján, mely kijelentéshez

menten hozzá fűzi, hogy: „ha a jelen konventnek is javasolhatjuk a tőkesegélyek emelését; e segélyeket mégis annyira fontosoknak tartjuk, hogy azok fejlesztése iránt már most bátorodunk abban az irányban javaslatot tenni: méltóztassék a mélyen tisztelt konvent elrendelni, hogy tőkesegélyosztó ad hoc bizottság bocsássa a végrehajtó bizottság előadójának rendelkezésére a nála évek óta ilyenmü segélyekért beadott kérvényeket, az általa előjegyzésbe tett egész anyagot, hogy azt az előadó átvizsgálván, a belőlök nyerhető adatok alapján e szükségletek tekintetbe vételével a jövő évi konvent elé, e segélyekre nézve költség előirányzatot készíthessen.“

Negyed osztályu egyház lelkesze lévén, kinek szemeim előtt indul pusztulásnak a 16 év óta gondjaimra bizott egyház: ne ütközzék meg azon senki, ha azt mondom, hogy én sokkal fontosabbnak tartom a tőkeképző segélyezést, mint a minőnek azt a közalap végrehajtó bizottsága is tartja. És épen ezért ha párhuzamot vonok a tőkeképző segélyezés és a missziói segélyezés között mint ezt a végrehajtó bizottság is teszi: akkor nem az utóbbinak, hanem az elébbinek adom az elsőséget, mivel amaz előbbi t. i. a tőkeképző segélyezés nem a külső kerítést igazgatja, erősíti, mint a missziói segélyezés, hanem azt a régi, de elháríthatlan okok miatt porladozni kezdő fundamentomot, melyen egyházunk épületének több százados alkotmánya áll.

Ha a fundamentom szétporlik: akkor romba dől az épület. És ha romba dől az épület: mit érünk akkor a kitatarozott kerítéssel?

Bármily fontosnak tartom is nemzeti és felekezeti kettős szempontból a missziói intéz-

❖ TÁRCZA. ❖

Egyháztörténeti emlékek.

Az itt közölt két okmány a tiszántúli ev. ref. egyházkerület első három egymásután következő püspökének magánviszonyai körére vonatkozik. Nem foglal magában történetileg fontos, új adatokat, de a bennök érintett személyek fontosságánál fogva mégis megérdemli, hogy napvilágot lásson. Az első már nem volt eddig sem teljesen ismeretlen, mert hivatkozás már történt rá (Ker. Magv. II. 276. l.), de a másodikról még sehol sem találtam a magam részéről említést. Közlöm azért ezeket a magyar prot. egyház, közelebb a tiszántúli ev. ref. egyházkerület története szempontjából.

I.

Donatis Petri Karoly super vinea una. 1569. Jul. 13. Gyulafejérvár.

Nos Joannes secundus Dei Gratia Electus Rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus

tenore presentium significantes, quibus expedit universis, quod nos ad nonnullorum fidelium nostrorum supplicationem nostre propterea factam Majestati, tum vero videnti vita, virtute necnon honestate et eruditione hand vulgari fidelis nostri honorabilis Petri Karoly predicatoris verbi Divini in civitate nostra Waradiensi, quibus ipsum ab altissimo Deo insignitum cognovimus, totalem igitur et integram vineam alias Matthie presbiteri Weris cognominati, in promontorio Waradiensi Zentt istvan hegye vocato, in vicinitate vice circumspecti Vibani Pokol sitam, quam nos superioribus annis nobili quondam Nicolas literato Bonacognominato infra quattuor duntaxat annorum spatium contuleramus, iam eo mortus, russus ad nos, nostram collationem devolutam et per fidelem nostrum, nobilem Joannem Sarossy, directorem causarum nostrarum Waradiensem mandato nostro manibus dicti Petri Karoly assignatam, Eidem petro Karoly, suisque heredibus et posteritatibus universis clementer dedimus, donarimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus iure perpetus et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonis litterarum, quas

ményt, mégis az 1—2—3 százados multtal bíró, de veszélynek indult egyházak sokaságának fentartásával jövőjöknek biztosításával szemben az egész missziói gyámkodást sövény igazításnál egyébbnek nem tudom tekinteni. És hiszem, hogy ez uttal nem csak a magam, de a minden oldalról szorongatott kicsiny egyházak lelkészei meggyőződésének is kifejezést adok.

Mi látjuk közvetlenül a veszélyt, mi a kik minden évben kétszer-háromszor görnyedünk az asztalhoz, hogy segélykérő űrlapokat töltünk ki, segélykérő folyamodásokat írjunk egyházunk érdekében mi alattunk sülyed a hajó, a mi keblünket tölti el szorongással a veszedelem, a mentési munkálatok terveiben, gondjaiban mi izzadunk: azért is mi nem pesszimista képzelődés szülte rémlátásokat, de megdöböntő valóságot hozunk tudomására sajtó útján az ev. ref. közönségnek, segélykérő folyamodásainkban egyházi hatóságainknak.

Mind a mellett azonban, hogy a tőkeképző segélyezést sokkal fontosabbnak tartom — jelenben — mint a missziói intézmény nagymérvű segélyezését, az a gondolat egészen távol van tőlem, hogy a misszióra fordítandó költségeket vonjuk el már meghatározott céljától s fordítsuk a szegény egyházak tőkeképző segélyezésére. A missziói lelkészeket csak szélnek nem bocsáthatjuk, a pénzt, mit imaházakba, iskolákba s más egyebekbe befektettünk, el nem veszíthetjük, a kétségtelenül fontos missziói működést már csak a magunk szégyenének elkerülése miatt is abba nem hagyhatjuk.

Ha azért — a szegény egyházak érdekében — párhuzamot vontam is a tőkeképző és a missziói segélyezés között, ez által csak a

figyelmet kívántam veszedelemben forgó szegény egyházunkra irányítani s az egyházi sajtó tekintélyesebb munkásait megnyerni annak, hogy a tőkeképző segélyezés gyors keresztülvitelét sürgezzék a sajtó útján és hogy a lelkészi értekezletek s egyházmegyei gyűlések vegyék be ez ügyet értekezletök illetve tanácskozásaik ügyrendjébe.

Hogy miképen volna már keresztül vihető a tőkeképző segélyezés rövid idő alatt: erre nézve minden érdeklődőnek meglehet a maga eszméje és módszere; meg van nekem is, elmondom azt azért egyszerűen s röviden.

Először is kijelölöm azon forrást, melyből a segélypénzt meríteném. Ez lenne a központi pénztár, melybe évenként 100.000—120.000 frtot helyezük el, hogy hozzon nekünk 3½—4%-ot.

Azután megállapítom a tőkeképző segélyezésre szorult egyházak számát; ez lenne 300. számításomhoz az 1895-ik évi konventi jegyzőkönyvnek „A segély-kérvényekről“ szóló fejezete adja a kulcsot. Ezen fejezet szerint 307 egyház folyamodott segélyért; segélyre méltónak találtatott pedig 237. E szerint tehát nem a kisebb, hanem a magasabb számot veszem alapul.

Végül csoportosítom az egyházakat a szükségeltető és utalványozható segélypénz összegének megfelelőleg oly formán, hogy a csoportba osztott mindenik egyház a jövője biztosításának megfelelő összeget megkapja.

Ha most a 300 egyházat 10—8—6—4—2 ezer forintjával veszem segélyezendőnek: akkor megtalálom az egyes egyházakra eső évi átlagot, ez leend 6000 frt, és ugyanekkor megtudom azt is, hogy a 120.000 forint tőkesegélylyel

in formam nostri privilegy redigi facimus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in Civitate nostra Alba Julia decima tertia die mensis July Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo nono.

(Orsz. levéltár. Kinestári osztály, János Zsigmond Liber Reginsa fol. 104)

II.

Consensus Honorabilis Georgy Gheonczy Pastoris Ecclesiae Debreceniensis super duabus vineis Honorabilis quondam Petri Mely. 1583. Jul. 16. Gyulafejérvár.

Nos Sigismundus Bathory de Somlio Waivoda Transsylvanie et Siculorum Comes etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod pro parte et in persona Honorabilis Georgy Gheonczy, Pastoris Ecclesie Debreceniensis, exhibite sunt nobis et presentate quedam litere Illustrissimi quondam Principis, domini Christophori Bathory de Somlio Waivode Transsylvanie et Siculorum Comititis etc., Domini Genitoris nostri desideratissimi, pie memorie, exemptionales, sigillo eiusdem, in inferiori earum margine impressive communitate, Quibus mediantibus idem Dominus

genitor noster duas vineas honestae mulieris Elizabethae, relicte honorabilis quondam Petri Mely alias concionatoris Ecclesie Debreceniensis in promontorio et vicinitatibus Comitatuque in ipsis literis exemptionalibus clarius denotatis, pastinatas quas dicta videlicet Elizabetha, arduis impulsa necessitatibus ipsam pro tunc assidue urgentibus, certa pecuniae summa, annotato Georgio Gheonczy, iure perennali dedisset et vendidisset, aquarumlibet nonarum, decimarumque pensione, vita eiusdem Elizabethae comite exemisse et supportasse dinoscebatur tenore infrascripti. Supplicavitque idem Georgius Gheonczy nobis humillime, ut nos easdem literas, ac omnia et singula in eisdem contenta, ratas, gratas et accepta habentes, literis nostris presentibus verbotenus inseri ac in suo vigore conservare dignaremur. Quarum quidem literarum verbalis continentia sequitur in hunc modum: Nos Christophorus Bathory de Somlio Waivoda Transsylvanie et Siculorum comes et Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, Quod nos cum ad nonnullorum dominorum Consiliarium nostrorum humillimam intercessionem nobis propterea factam, tum vero compatiendi viduitati et orbitati honestae

15 év alatt a szegény egyházak fináncziáit rendbe hozom, jövőjét biztosítom.

Eredmény lenne ez kétségtelenül és pedig elég rövid idő alatt. Az eddigi morzsalék-segélyezésnek is szinte 15 éve már, de látunk-e azért valami lélekemelő eredményt? Alig. A szegény egyházak élete mot is csak tengődés, mint volt régebben.

Igaz, hogy egy ilyen terv vagy eszme keresztül vitele esetén a központi tőkegyűjtés fennakadna tizenöt évig, de hát ez vajjon egyházgazdasági politikánkat vagy helyesebben mondva egyházi gazdálkodásunkat megakasztaná-e? Koránt se. Hiszen az okszerű gazdálkodásnak nem egyetlen útja és módja a jövedelmi források szaporítása, vagy erőfokozása, annak épen olyan útja és módja a kiadások okszerű kovesbitése is.

Hát ha mi 15 év múlva 300 egyház szegénységének a terhától, nyügétől megszabadulunk: nem haladunk-e előre? nem vagyonosodtunk-e?

Lenne bármilyen rengeteg összeg abban a központi pénztárban, mindaddig, míg az elzárva őriztetik, ha mindjárt 3½ — 4% kamatozása mellett is: egy holt tőke leend a szegény egyházainkra nézve. És mi örömünk lehet nekünk egy holt tőke felett, ha a miénk is az, mikor annak silány növése mellett szegény egyházaink létszámának apadását látjuk és látjuk — főként a tehertől való szabadulás miatt — a nazarénus és baptista rajok kiválását egyházunk testéből?

Elítéljük a zsugorit, ki kincszomjtól győrtörtetve gyűjti vagyonát, gyermekeit pedig, holott már volna miből táplálni s ruházni meg is éhezetti s rongyokban járhatja, pedig mi is épen

a zsugorival haladunk egy uton. Tőkésítjük a pénzt s a pénztár mellett egyházainkat éhezni, rongyakban járni, mi több? pusztulni hagyjuk.

Am gondoskodjunk okszerűleg a jövőről is, de a jelen megrontása, a jövő kockáztatása nélkül; valami kis tenni valót bátran hagyhatunk jó Istenünk atyai gondviselésének is, a közetkező nemzedéknek is. Szegény korunk valóban képtelen arra, hogy ev. ref. egyházunkat 2—3 évtized alatt századokra berendezze.

Különben gazdag hitsorsosaink, szeretett jó nagy uraink sokat tehetnek még s tegyenek is sokat ev. ref. egyházunk életének s jövőjének biztosítására.

Hordozzák szét tekintetöket a felekezetek verseny-térein: és a mit látnak, az hassa meg őket s indítsa tette, áldozatra. Ime a subordinatió elvén s lelki kényszer hitrendszerén álló felekezetek nagyjaik pártfogása, összetartása, buzgósága és áldozatkézsége folytán fényben, erőben, tekintélyben folyton emelkednek napjainkban; tiszteletre méltó főpapjaik fejedelmileg ünnepeltetnek: a szabadságnak, világosságnak evangyéliomi egyháza, ev. ref. egyházunk pedig nagyjaink, gazdag hitsorsosaink szükkeblősége s hitbeli közönye miatt mind jobban-jobban összeesik s háttérbe szorul; főpásztoraink is kimagasló hazafiui s ker. erényeik daczára ünnepeltetésök a nem ismerés, feledés.

Ha csak egy parányi szikrája is van az ev. ref. felekezeti öntudatnak jobb sorban élő hitfeleink keblében, még ha hamu alatt volna is az a szikra: kell, hogy egy ilyen látás után feléledjen, tüzttermészeténél fogva tovább-tovább terjedjen, hideg kebleket, jégsziveket fölmelegítsen, oda hevítsen, hogy azokon az áldozati

Mulieris Elizabethae, relictae quondam honorabilis Petri Mely alias Pastoris Ecclesiae Debreceniensis, horum igitur intuitu, duas vineas suas, quarum una in promontorio Chatariensi, elseohegy nuncuptato, cui a Septemtrione vinea Casparis Bereczky meridie vero Francisci Was de Bihar, ab occasu vero et oriente vineae Petri Dienes vicinarentur; secunda vero similiter in eodem promontorio Chatariensi, oldal zeöleö nuncupato, hinc ab occasu vineae Gregory literati et Georgy Benche, a septemtrione vero via publica, et a meridie similiter via Biharwth nuncupata continue vicinarentur, omnino in Comitatu Bihoriensi existentes pastinatos, quarumlibet nonarum et decimarum pentione ex eisdem vineis provenire debentibus, vita sua durante gratiose duximus supportandas et eximendas, prout eximimus et supportamus presentium per vigorem. Quo circa vobis universis Egregys et Nobilibus Capitaneis et provisoribus decimatoribus arcis nostrae Waradiensis modernis scilicet futurisque harum serie mandamus firmiter, quatenus vos praefatam honestam mulierem Elizabetham (ut praemissum est) vita sua durante a nonarum et decimarum pensione ex dictis duabus vineis provenire debentibus,

exemplam et supportatum habere, neque ipsam ad solutionem earundem cogere et compellere praesumatis vec titis ausi modo aliquali. Secus non facturum. Presentibus perlectis exhibenti restituti. Datum in Arce Wywar vigesima die Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Octogesimo (?) Sexto. — Nos igitur praemista supplicatione praefati Georgy Gheönczy, modoquo supra porrecta, faventer exaudita et admissa, praescriptas liberas exemptionales non abratos, non cancellatas nec in aliqua sui parte suspectas, presentibus literis nostris verbotenus insertas, quoad omnes earum continentes clausulas, articulus et puncta eatenus quatenus ex de . . . rite et legitime sunt emanate viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus, ratificamus et pro memorato Georgio Gheönczy, vita praefatae Elizabethae durante, valituras clementer confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Albae Juliae decima sexta die mensis July Anno Domini Millesimo Quingentesimo Octogesimo tertio.

(Orsz. levéltár kincstári osztálya: Báthori Zsigmond Liber Rég. I. fol. 89.)

Kiírta s közli

Pokoly József.

láng önkényt és önkénytelenül minden oldaltól magasra lobbanjon.

Az volna az igazi közpénztár, melyet a mostani — államsegélylyel s egyházi adóval fentartott — helyébe gazdag hitsorsosaink egyetértő áldozatkészsége hozna létre.

A milyen szeretet hozná azt létre, olyan szeretet is venné azt körül, a szegénynek szerezete; a milyen áldás lenne az felekezetünkre, olyan áldásban maradna fent emlékezetük a nemes szívü alapítóknak.

Vajha minél előbb megszűnnék a központi pénztár a szegény egyházak s lelkészek felsegélésére is elégtelen államsegélynek s egyházi adópénznek emésztője lenni!

Vajha minél előbb oltárrá változnék az: a megemlékezésnek oltárává, a tettebuzdításnak oltárává s hirdetné egyfelől korunk Istentől adakozó szívvel, fenkölt lélekkel, világi javakkal megáldott református férfainak s asszonyainak áldott nevét s emlékét, buzdítaná másfelől a hasonló isteni áldásban részesülteket nemzedékről-neemzedékre egyházfentartó jó szívü adakozásra, hogy e mi hit- és erkölcsi elvénél valamint egyházalkotmányánál fogva elsőségre hívott evangéliomi egyházunk ne a háttérbe szorítva szorongjon s éltető levegő után kapkodással töltse idejét, hanem foglalja el méltó helyét minden felekezetek előtt s kezében tartott világosító fákjájának tiszta fényével világítson másoknak is a tökéletesedés célja felé haladó emberiség országútján.

Óhaj, édes óhaj! Álom, édes álom! miért kell egetekből a földre leszálnom?!!

A tökélező segélyezés gyors keresztül vitele szerény nézetem szerint a legjobb egyházgazdasági politika.

Veress Imre,
irinyi ev. ref. lelkész.

Az ideál.

Válasz nt. Pokoly József úrnak.

Szokatlanul hangzik a kolozsvári theol. fakultás ifjú tanárának ajakán a szó. Az evangelizációt védi lelkesen a „Szabó Aladárék oldala mellől“, a mint mondja. És nincs szavai közt semmi káromlás, semmi botrány, semmi, a mi a papi és hírlapírói tisztességgel ellenkezésbe jönne.

Egy ideális művelt lélek nyilatkozik meg soraiban, a ki az egyháznak csak jóformán légiesen szétfolyó égi oldalát látja és a szíveknek a Krisztusban egybedobogó erkölcsi testülete érdekében csak pusztá erkölcsi és spirituális eszközöket óhajt igénybe venni és valóságos megbántásnak tekinti azt, hogy a nagy általános reformnál mi az egyház külső alakjával, anyagi ügyeinek rendezésével is számolni akarunk.

S míg így e pontnál messze túlcsapong a tényleges viszonyok határain, ilyen magas nézőpontból tekinti

magát az evangelizációt is és midőn őszintén beismeri, hogy az ima-egyesületek, kék- és fehérkereszt, a magánházaknál rendezendő istenitisztelek, s mindaz, a mi a lelkész és templom, központi hatását megszüntetné, azok a piramidális újjászületek, külsőség hajhászatok, szóval az evangelizációnak eddig csalhatatlannak állított, túlsürgetett, patentírozott eszközei, nem vehetők mindenütt egyformán alkalmazásba, nem is alkalmazhatók bátran mindenki által és egyház-szakadásra is vezethetnek: lesújtó ítéletet mond az evangetizációnak eddigi iránya felett is.

Mert miben állott mindezideiglen ezen irány?

A külföldi vallás élet divatjainak durva átmásolásából, külsőségek hajszolásából és a tényleges rend és társadalom elleni izgatásból s egy vallási türelmetlenség s terrorismus megteremtéséből.

Az új irány az által, hogy egyenesen a Bibliához és a Krisztushoz varrta magát s csak ritkán emlegeti a Konfessiókat; midőn elveit nem a lelkészekkel, nem az eddigi hivatalos szervezet útján s nem különösen a lelkészképzés reformjánál akarta első sorban megvalósítani, hanem egyenesen a néphez fordult, s a hívekkel kezdett experimentálni s utazó evangelistái, hírlapjai által ma is azokhoz apellál: túllépett a reformok körén és nem javítás többé, hanem új reformáció, egyházbontás és egyházalakítás.

Erre nézve tényleges bizonyítékokat sürget Pokoly és erélyesen elutasítja magától a hazafiatlanság vádját is. Magyar kálvinista ember ezt hallja örömmel. El is hiszi. Én is; de nem hunyhat azért szemet a tények előtt, a melyek azt mutatják: hogy *Ökrös* a Szabó Aladár környezetéből lett baptistává, hogy Békésen épen az a presbiter lépett át legközelebb a baptisták közé, a ki az evangelizáló egyik lelkésznek legbizalmasabb embere; hogy a clevelandi lelkész Harsányi, e vidékre írott levelében, egyenesen Szabó Aladárt vádolja azzal, hogy az amerikai magyar egyházak legdühösebb baptistái épen az ő tanítványai közül kerülnek ki s az ő nevére hivatkoznak.

S midőn ehez hozzáteszem a Hevesi s mások által akár kolportóri, akár evangelistai minőségben Derecskén és másutt, magánházaknál szervezett istenitiszteleket, azt a szent szövetséget, melyet a mult év s a Kis Tükör megalapított, azt a templomtól minden áron elvágó és külön tűzhelyekre törekvő irányt; a vezetők részéről a fanatismus és a szabad protestáns szellemet sértő obscurus kijelentéseket Zoványiról, Renan műveiről, a művelt társadalomról, és mind e képet kiegészítem azon vonásokkal, melyek a szocializmusnak és nazarénizmusnak alant megindított s minden társadalmi tekintélyt megtapodó működésére, a katholicizmus redivivus és a fin de siècle s műveltebb körökben bomlasztó visszahatására vonatkoznak: nem nehéz arra a következtetésre jönni, hogy az evangelizáció egyfelől szemforgatásaival megfoszt bennünket a művelt társadalom rokonszenvétől és másfelől a protestáns néppártot s a társadalom- és egyházellenes elemeket bátorítja fel soraink között.

Annak is van alapja, ha mi a nemzeti szellem s a magyarság tekintetében az evangelisták miatt félünk. Ennek a felekezetnek a vallásos iránya és eszközei nem a magyarság földjében termettek, nem a mi vérünk-ből való vér s nem a mi csontunkból való csont.

Külföldi és internationalis jellege van az egész mozgalomnak s a hold-utczai imaházban csakugyan sokszor is szerepelnek idegenek; angol, német s magyar szövegű külföldi énekeket énekelnek és külföldi eszméket, szokásokat portálnak. Azt sem olvastuk, hogy a

Protestáns Sajtó vádját a germanizáció tekintetében megczáfolták volna s azt meg még a Pokoly szép sorai-
ból is ki tudunk olvasni, hogy az evangelizáció zászló-
jára szerinte is e mondat van írva: „a mi országunk
nem e világból való”; s hogy az egyház ideáljával
szerinte is a mai társadalom homlokegyenest ellenkezik.

E szavak a mai művelt emberi fejlődés, az élet és
a föld felett mondanak ítéletet.

A bibliának, de nem a Megváltónak s az aszké-
zisnek s a forradalomnak túlzó szigorú szelleme szólal
meg bennök.

E hangok iránt mi sem vagyunk érzéketlenek s ha
arról van szó, hogy a mi régi rideg, őszinte, egyszerű,
puritán szellemünkkel és hajthatatlan magyarságunkkal
a magyar társadalom segélyére siessünk és azt e jellem-
vonások szerint átalakítsuk: azokkal teljesen egyetértünk.

De ha az a *keresztyén eszmény*, tényleg a mai világ
lerombozásában, az emberi fejlődés megsemmisítésében
és egy szigorú elvek szerint bibliai alapon restaurált,
Keresztelő Jánosnál magasabbra nem emelkedett rajon-
gás inaugurálásában határozódik, ha a műveltséget, a
haladást, hazánkat kellene megvalósításáért megtagadni:
nem fogjuk azt mi követni soha és küzdünk ellene
teljes erővel, ha még oly igazán művelt és lelkes apos-
tolai lesznek is, a milyen Pokoly és a milyenek nem
a többiek . . .

Az egyház, a valódi megláthatatlan, de a mit mi
egyháznak nevezünk, a minnek hatásai vannak, s tör-
vényei, a melyek javításáról tárgyalunk, az meglátható
s egy társadalmi alakzat csupán. Benső jellemének meg-
felelőleg, de a társadalmi törvények szerint kell annak
alakulni s ez alakulásnál a külsőt, a testet tekintetbe
nem venni, végzetes tévedés.

Az ember lélek és test s ha beteg; gyógyításánál
testi gyógyszerekre, fejlődésénél anyagi eszközökre is
szüksége van.

S ha régi elv az és a neveléstan is tanítja, hogy
csak ép testben lakozik épen a lélek: mi ok indítja arra
Pokolyt, hogy azok felett, a kik a *teljes reformnál* a
test gyógyítását s az egyház külső alakjainak a társadalom
törvényekhez, a fejlődéshez illő újjá szervezését is sür-
getik, pálczát törjön és aszketikus tulzással, anyagias-
sággal vádolja meg?

Talán anyagi bajaink nincsenek és lelkészeink
fizetése, híveink teherviselése, egyházunk anyagi beren-
dezése, mind ideális?

Ezt Pokoly sem mondhatja.

Talán az anyagi bajt nem szükséges tekintetbe
vennünk s a hívek zughatnak, a leviták és llyések éhez-
hetnek tovább az Isten dicsőségére, mert e bajok a valódi
keresztyénség eszméjéhez mind hozzá tartoznak s ilye-
nekkel foglalkozni is szentségtörés? Jó lenne, ha ezt
híveink és lelkészeink megértenék. De azt nekik Pokoly
is hiába mondja.

*Krisztus az anyagi nyomornak, a testi bajoknak
is gyógyítója volt s az egyház nem egy az első keresz-
tyénség és a fanatizmus ködeiben szétfolyó tünemény,
melynek itt a földön csak oszlopos szentjei, vértanúi,
imádkozó géppjei s külső egyházi foglalkozásban, lelki
harmattal élő s a világot megvető, égbe néző tagjai
vannak: hanem egy társadalmi alakzat, mely a művelt
emberi haladásnak és fejlődésnek kikristályosodása, a
melynek ideális jelleme nem a tényleges viszonyok meg-*

*vetésesen és tüntető mellőzésében, hanem épen ennek
a Krisztus által végczélul kitűzött haladásnak és emberi
fejlődésnek megfelelő tökéletes külső és belső beren-
deskedésében határozódik.*

Az egyház nem lehet egy nagy szent szemétdomb,
a hol a kegyes lelkek sebeiket mutogatják. Az egyház-
nak, ha nemzeti vagyon van a kezén, azt a nemzet-
gazdaság szabályai szerint kell kezelni, ha az egyháznak
hivatalnokai vannak, azokat a legméltányosabban kell
fizetni s ha híveire adóterhet rak, e terhelést a legna-
gyobb eszélyességgel és gondnal kell végezni. Ha azonban
a vagyon bűn, s a méltányos fizetés-sürgetés: anyag-
elviség s az adózás megjavítása a hívek lelki üdvességét
veszélyezteti: úgy csak bátran fel az új iránynyal, elő
a tiszta spiritalis eszközök hirdetésével. De ekkor ne
tessék azt mondani többé, hogy e haza kedves; e pon-
ton már többé a világ sem az. Legfeljebb csak a más
világ s az sem a mit a szentírás tanít, hanem a mi
a rajongó lelkek mélyében él, a nazarenismus, a szo-
cialismus világa.

Mi más czél felé törekszünk. Mi tökéletes szerve-
zetet akarunk adni a magyar kálvinista egyháznak és
teljes összeköttetésben a művelt nemes emberi haladással,
sőt ennek előmozdítására érvényesíteni ekarjuk az *evan-
gyéliomot*.

Elvünk az: *ecclesia semper se reformari debet*.
S e reformokat nem akarjuk pusztán csak az anyagiakra
szorítani egyedül.

Lelkészképzés reformja s ott az evangelizáció
eszközeinek is a kipróbálása is programunkat képezi.
Az egyház társadalmi tevékenységére nézve is terjesz-
kedni akarunk és a nyomor s bűn ellen intenzív intéz-
kedéseket sürgetünk.

Tiltakozunk az ellen, hogy a vallás csak politikai
alakzat s az alsóbbak feketartása czélja. Lent is, de
fent is a vallásos ideál komoly számbavételét követeljük.
De mindezt túlzás, a művelt emberi fejlődésnek való
hadüzenet nélkül, a nélkül hogy a pusztá vallásosságot
s az egyházat magát czélnak tartanak.

A mi czélunk a tökéletesedés, testi, lelki tehetsé-
geinknek, az emberiség haladásában látható, a Krisztus
által parancsolt, az egyházzal összeférő s az evangéliom
által megszentelt hármónikus tovább fejlődése. Ez az
ideál, melyben hazafiúi kötelességünk, magyarságunk,
tudásunk, ember voltunk a Krisztus tanításával szépen
egybe olvad. Midőn lehetünk magyarok, művelt emberek,
hivatásunk hűségesei teljesítői, a haladás szószólói a nélkül,
hogy a kárhozatra jutnánk.

A ki rajongást és tulzást nem akar, az tartson
velünk és erre kérjük Pokolyt is, a kiről szívesen elis-
merjük, hogy mint művelt kálvinista ember szólott és kit,
ha szinte elválhatatlanul füzte volna is sorsát a többi
evangelisatorokhoz: abban a táborban feltétlenül a vezér
szerep illet s a ki, midőn az egyház eszméjét a világgal,
a társadalommal ellentétbe helyezi, midőn a méltatlanul
nyomorgó behivatalnokok, tulterhelt hívek, bomladozó
anyagi állapotok fájdalmas képei mellett könyörtelen
elhalad s az ezeket segíteni vágyókat elítéli: nagyot
téved és rossz szolgálatot tesz a társadalomnak is, de
az evangelizációnak is.

Ferenczy Gyula.

TANÜGY.

A határozók rendszere középiskolai magyar nyelv-tanításunkban.

Tanterveink a magyar nyelv grammatikai tanítására a gymnasiumokban és reáliskolákban három évet szabnak meg. Az I., II., III. osztályokban kell megvetni az anyanyelvből azt a biztos alapot, melyre az idegen nyelvekkel küzdő tanulónak biztosan lehesen építeni. Első czélul ugyan az van kitűzve, hogy a növendék nemzeti nyelvének egész rendszerét megértse s azon öntudatosan ki tudja magát fejezni. De, a ki idegen nyelvek tanításával is foglalkozik, nagyon jól tudja, hogy az anyanyelv tökéletes birása sehol sem annyira fontos és nélkülözhetetlen, mint épen az idegen nyelvek tanulásánál. Gyakorlattal tehet szert valaki egészen kifogástalan irodalmi magyar stílusra; de *grammatikai alapon* bármely idegen nyelv szellemébe csak az hatolhat be, a ki anyanyelvén tudományosan felépített rendszerével tökéletesen ismerős.

Jól tudom, hogy e kijelentéssel nem tettem fedezést; mióta az idegen nyelveket grammatikai úton tanítják, mindenki hangsúlyozza ezt. Már 1804-ben egy a Debreczeni grammatika alapján készült iskolai magyar nyelvtan különösen kiemeli, hogy a magyar nyelvű tanulóknak legfőbb akadályuk a latin nyelv elsajátításában, hogy anyanyelvünk szerkezetével nincsenek tisztában.

Csak azért hoztam fel ez axima számba menő tételt, mert az ez által követelt eredményt bizony a mi iskoláink nem bírták mindezeidig megteremteni. A nyelvtörténeti és összehasonlító nyelvtudományi kérdésekben elmerült s e téren kétségbevonhatatlan érdemeket szerzett magyar nyelvész még mai napig sem bírt odáig eljutni, hogy nemzeti nyelvünk rendszerét felépíthette volna. A téglák, az anyag nagyjából készen van, de a biztos terv hiányzik. Az összehordott anyagot ki-ki a maga, sokszor, a legtöbbször ötleteken, idegen mintákon elinduló terve szerint konstruálja épületté s mert nincs közös alap, nincs biztos kiinduló pont ezek az épületek meglehetősen különböznek egymástól, bár mindannyi a magyar nyelv épülete akarna lenni.

Különösen szomorú homály uralkodik a határozókban, melyekről ezuttal szólni akarok, melyekben pedig legsajátságosabban nyilatkozik meg a nemzeti szellem s melyeknek tisztázása épen ezért a hazai nyelv szellemének alapos megértése, de az idegen nyelvek tanítása szempontjából is felette kívánatos.

A tudomány terén uralkodó eme homály az iskolában — egész természetesen — hatványozott alakban mutatkozik. Mert a ki magyar nyelvtant szerkeszt, sokszor maga sincs tisztában feladatával. Ez érkező folyamában lesz alkalmunk megismerni nem egy olyan iskolai nyelvtant, melynek szerkesztője nemcsak hogy a határozónak nevezett mondatrészt fogalmával nincs tisztában, hanem maguknak a ragoknak, a határozók alkotásához használt viszonyzóknak funkcióját sem ismeri, a mit pedig megismerni Simonyi Határozói után nem is nehéz feladat, elengedhetetlen kötelesség is volna olyannak, a ki mások tanítására vállalkozik. De a legkiválóbb nyelvtudósok iskolai nyelvtanai is oly zavaros compendiumok, kivált a határozók tekintetében, hogy a ki *csak e könyvekből* akarná a határozó rendszerre vonatkozó nézeteket megismerni, alig ha érne czélt.

Simonyi az I—II. osztály számára írott nyelvtanában maga bevallja, hogy a körülményhatározók helyes megértése nehéz dolog. S hogy ez csakugyan úgy van, legjobban azzal bizonyítja be, hogy nyelvtanainak különböző kiadásaiban a határozó fogalma alá tartozó nyelvtényeket igyekszik könnyebben áttekinthető, *más-más* csoportosításban bemutatni, a mi azt mutatja, hogy azt a bizonyos filumot, mely a határozók labyrinthusában eligazítana, még ő sem találta meg. Az is sajátságos dolog, hogy az egyetem másik tudós tanára, Szinnyi József, a Simonyi könyvétől egészen elütő határozó csoportokat állít fel, nagyobb biztonyságra annak, hogy itt megállapodott, tudományos módszerrel megállapított rendszerről szó sincs.

Egészen természetes, hogy ha a magyar nyelvtudomány e két legkiválóbb képviselőjének nem sikerült a határozók közt rendet teremteni, még kevésbé sikerült ez azoknak, kik rajtuk kívül magyar nyelvtant írtak. Pedig ilyenek sokan vannak, s minthogy valami eredetit kiki akar produkálni: a sok *önálló* gondolkodás eredményeképpen előállott az a chaos, mely, ha még sokáig tart, magyar nyelvtanításunk eredményét a leg-határozottabban veszélyezteti.

Hogy e zavar nagyságára s az abból folyó didaktikai, de tudományos miseriákra is rámutathassak, ismeretni fogom a jelenleg használatban levő középiskolai magyar nyelvtanok határozó elméletét, s az ebből levont tudományos és didaktikai tanúságok alapján megkísértem kimutatni azt az utat, melyen a határozók tömkelegében eligazodhatunk.

Lehet, hogy a feladat nehézségén erőm megtörik; annyit azonban talán sikerül elérnem, hogy a magyar nyelvtanítás őszinte barátainak figyelme e kérdésre irányul s a mi nekem nem sikerült, sikerülni fog másnak. A fődolog az, hogy a kérdéssel foglalkozzunk, mert a mai állapot tarthatatlan.

I.

Az 1894—95. iskolai évben a különböző, hazai középfokú iskolában* a következő szerzők nyelvtanai voltak használatban: 1. Bárány Ignác, Bárány Gyula; 2. Bodnár Zsigmond; 3. Deme Károly; 4. Gööz József, Tóth József; 5. Halász Ignác**; 6. Hegedüs László; 7. Hoffmann Mór; 8. Ihász Gábor, Barbarics Róbert; 9. Imre Sándor; 10. Kalmár Elek; 11. Király Pál; 12. Simonyi Zsigmond; 13. Szvorényi József; 14. Szinnyi József; 15. Szemák István; 16. Torkos László.

Érdekes, paedagogiai tekintetből felette tanulságos is tudni, hogy e nyelvtanok a középfokú iskolák között milyen arányban oszlanak meg. Szolgáljon e célra a következő kimutatás:

* Ismert okokból a középfokú iskolák közé számítom a gymnasiumon és reáliskolán kívül a tanítóképződet, felsőbb leányiskolát és a polgári iskolákat is. E helyen egyszersmind alkalmat veszek magamnak, hogy köszönetet mondjak mindazon intézetek igazgatóinak, kik azon megkeresésemre, hogy 1894/95-ben, mely szerzők tankönyveit használták, felvilágításukkal segítségemre lenni szívesek voltak. Együttal ki kell jelentenem azt is, hogy alább közlendő statisztikai kimutatásom nem lehet teljes azért, mert több mint ötven intézet igazgatósága megkeresésemre nem válaszolt. E körülményt azonban az ügyre lényeges hiánynak nem tartom, mert minden valószínűség szerint azok a nyelvtanok is, melyeket adatok hiányában a tárgyalásba fel nem vehettem, az alább felvett három csoport valamelyikébe tartoznak.
G. I.

** Halász Ignác nyelvtana ugyan a nevezett időben nem volt használatban; mint egyik kiváló s bizonyára nem sokára meghonosodó könyvet azonban felvettem a sorozatba.

S z e r z ő	Intézet száma	Melyik osztályban ?			Összesen hány oszt.-ban ?
		I.	II.	III.	
Bárány Ignác	4	4	—	—	4
Bodnár Zsigmond	2	2	2	2	6
Deme Károly	8	4	1	4	9
Gööz—Tóth	4	4	4	1	9
Hegedüs László	1	1	1	1	3
Hoffmann M.	1	1	1	1	3
Ihász—Barbarics	34	20	16	27	68
Imre Sándor	1	1	1	—	2
Kalmár Elek	1	1	1	—	2
Király Pál	12	9	4	6	19
Simonyi Zsigmond	24	19	16	17	52
Szemák István	2	1	2	—	3
Szinnyei József	137	132	124	110	366
Torkos László	8	8	8	5	22

A felsorolt nyelvtanok között nem találunk olyan kettőt, melyeknek határozó rendszere egymással teljesen megegyeznék. A határozó fogalmának körét tekintve azonban három csoportot lehet megkülönböztetni.

Az első csoportba sorozhatjuk azokat, melyek a hely-, idő-, mód- és okhatározón kívül más határozót nem ismernek; a mi e négy osztályba világos jelentésénél fogva be nem illik, — ezt vagy egyszerűen tárgynak, tárgyi kiegészítőnek nevezik s mint állandó, vonzott mondatrészeket tárgyalják. Ilyenek: 1. Hegedüs László, 2. Imre Sándor, 3. Király Pál, Szemák István, 5. Szvorényi József, 6. Ihász Gábor, Barbarics Róbert.

A másik csoportot azok teszik, a melyet már minden viszonyzóval ellátott mondatrészt (kivéve a tárgyat) határozónak neveznek; de a legelvontabb viszonyokat kifejező mondatrészek számára az „állandó határozók“ vagy „képes helyhatározók“, „állapothatározók“ kényelmes nevét használják s e név alá foglalják mindazt, aminek jelentése alapján nevet nem találnak. Idetartozik: 1. Bárány Ignác, Bárány Gyula, 2. Bodnár Zsigmond, 3. Deme Károly, 4. Gööz József, Tóth József, 5. Halász Ignác, 6. Hoffmann Mór, 7. Szinnyei József, 8. Torkos László.

A harmadik csoportba tartoznak végre azok, a melyek a viszonyzóval ellátott minden mondatrészt a határozók határozott névvel megjelölt valamely osztályba soroznak be. Ilyen nyelvtant írt: 1. Simonyi Zsigmond, 2. Kalmár Elek.

Lássuk most, e csoportosítás tekintetbe vételével, sorban az egyes szerzők tanításait.*

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Huszonöt éves lelkészi jubileum Szakolyban.

Tisztelt Szerkesztő úr!

E lapok szíves olvasóit — becses engedelmeivel — örömmel értesítem egy szép ünnepről, mely e hó 16-án folyt le a szakolyi ev. ref. egyházban, midőn lelkész és egyháztagok ünnepét ülték a szeretett lelkipásztor 25 éves áldásos működésének.

* Minthogy a kiegészítő nyelvtanok a tárgyragos mondatrészeket is a kiegészítők közé sorozzák: a tárgyragos mondatrésze vonatkozó nézetüket is ismertetnem kell, bír ez a mondatrész, a mai magyar nyelvtanítók telfogása szerint, a határozótól egészen különböző

A szűkké lett ősi templom falai alig voltak képesek befogadni a valláskülönbség nélkül egybegyűlt községi lakosságot, lelkész tisztelőit, s a szomszéd egyházakból egybegyűlt barátait s tisztársait.

Ünnepet ülő lelkész buzgó szavakkal adott hálát a mindeneket fentartó jó atyának, ki neki a még ifjúnak adott hitet, kitartást, lelkesedést, buzgóságot küldetése teljesítéséhez és adott erőt, hogy a mit az ifjú lelkész híveinek egy negyedszázad előtt Isten segélyül hívásával felfogadott, — mindazt a férfikorra érve teljesíthető; a ragaszkodás, a szeretet drága könyeit láttuk előtűnni a vallásos buzgósággal telt hívek szemeiből, kik lelkészükkel együtt visszatekintve egy negyedszázad becsületes munkájára, elmondhatták: teljesítettük kötelességünket!

Igen — teljesítették, lelkész és hívei egyiránt. E kis egyház önerejéből épített kül iskolát, tanító-, lelkészlakot, alapított egyházi magtárt, állított ennek jó épületet s a 25 év előtt nyomoruságteljes tanítói állást fizetésemeléssel teljesen rendezte, most pedig építő nagy áldozattal templomát, mely szűkké lett a buzgó hívek befogadására és ha sajnálni lehet is, hogy ez ősi épületet, melyet hihetőleg még Árpád kori királyaink idején emeltek az ősök, melynek urai a Hunyadiak korában még virágzó Zokoly-család tagjai voltak, — bontani látjuk, sajnálatunkat feledjük, ha tekintetbe vesszük, hogy hazájához és magyar vallásához oly erősen ragaszkodó utókor fiai teszik ezt, teszik azért, hogy tágasabbá tegyék a hazafiság, a felvilágosodás és szent csarnokát, hogy abban e másik évezterben mindig szaporodva — hirdessék és terjeszszék Isten és a haza szeretetét.

A lélekemelő istenitisztelet végeztével a lelkész-lakon megjelent hívek s egyháztanács érzelmeit főgondnok tolmácsolta; majd a helybeli izraelita hitközség képviselője adott kifejezést a vallásfelekezeti tisztelete és ragaszkodásainak, kérve ünneplő lelkészt, hogy a mint volt egy negyedszázadon keresztül — legyen ezentúl is a felebaráti szeretet hirdetője — Krisztus vallásának valódi papja.

Az ünnepélyen jelen nem lehető esperes meleg hangon írott sorokkal üdvözli lelkészt és híveit; végre egyházmegyei főjegyző és tanácsbíró Nagymáté Albert szívből eredő szép szavakkal adott kifejezést úgy a maga, mint a jelenvolt jó barátok és tisztársak érzelmeinek.

Meghatottan köszönte meg ünnepelt a ragaszkodás, a szeretet ennyi oldalról jött nyilvánulását, s hogy ezen életében oly szép nap emlékéit megörökítse, 100 forint alapítványt adott a helyi ref. iskola javára.

A vendégszeretetről, mit ünnepelt ez alkalommal is tanusított, s az asztal felett elhangzott jó kedvet említeni felesleges.

E rövid tudósítás szolgáljon tanuságul, miként a hol van — és hála Istennek sokan vannak — nemes hivatását átérező vezetője magyar kálvinista népünknek, ki híveinek valódi pásztora, lelki atyja, s kit híveihez a szeretet csatol, ott nehéz viszonyaink daczára is, egyházaink előre haladnak és adózzunk tiszteletünkkel a szegénységgel küzdő, 5—600 forint évi jövedelemmel bíró magyar kálvinista papnak, ki e csekély jövedelemből nemcsak magyar vendégszeretetet gyakorol, nemcsak deák-gyermekeket nevel haza- és egyháznak, de naponta félretesz, elrejt bevételeiből pár krajczárt azért, hogy azt hívei nevelés-ügyére áldozhassa; s a mikor (mint azt napjainkban látjuk) a minden oldalról jövő kitérítés s magasztalás éri azokat, kiknek közczélokrai adományaik jövedelmeikhez arányitva — és mert az óriási feleslegről adták — semmi, tüntessük mi ki elismeré-

sünkkel a szegény magyar papot, ki nem a feleslegből, de a magától és családjától elvont csekélységből adott, tehát sokat adott.

Kérjük az idők Urát, ki előtt „ezer esztendő annyi, mint egy éjnek rövid vigyázása“, toldjon a buzgó lelkész éveivel — éveket, s koronázza nemes működését ezennél is óhajtott sikerrel, s adja áldását a jó pásztorra, s a vele együtt érző, együtt működő hú nyájra.

Ujfalussy Béla.

Követendő példák.

E cím alatt mondtam el e becses lap 1895. évi folyama 44. és 52-ik számában a csermői egyházzól némely közérdekű dolgot. S most ismét fölveszem e címet, midőn t. Szerkesztő úr nagybecsű engedelmevel helyet kérek az alábbi *hármaz köszönetnek*.

A múlt hó 19-ikén, husvét másodnapján, az aradi állami tanítóképző ifjúsága egyrészenek közreműködésével a csermői hölgyek egise alatt (kik között csak a „tiszteletes asszony“ református) egy szépen sikerült hangversenyt rendeztem, melynek 54 frt tiszta jövedelme lett. A tiszta jövedelem egyharmadát a terem használatáért (a mit ugyan ingyen is ide adtak volna) a Casino könyvtára javára engedvén át, 36 forinthoz jutott kis egyházam, melynek évi bevétele alig éri el a 400 frtot.

A hangverseny műsorának 11 pontját, mely zongora, ének, hegedű, czimbalom és szavalatok stb.-ből állott, nem akarom itt ismertetni, csak a közreműködő hölgyek (Sánka Irma, Szent-Iványi Anna, Hollender Juczi, Zéhesmajer Kata, Varga Róza, Szent-Iványi Istvánka) és uraknak (Vértes Károly, Oláh Dezső, Kánya Béla, Pál Jenő) óhajtom forró köszönetemet kifejezni, úgy-szintén azon szíves felülfizetőknek, kik adományaikkal a tiszta jövedelmet jelentékenyen gyarapították. Felülfizettek: Fehér József (Seprős) 5 frt, özv. Bittó Ferenczné (Budapest) 3 frt, Sánka Vilmos 3 frt, Hollender Samu Suhajda Béla 2—2 frt, Fényes Vincze (B.-Jenő), Ehrenfeld Ignác, Sági N. (Arad), Meer Ármin (Arad), Singer Sándor (Arad), Rosenthal Dániel (Debreczen), Berkes Armin, Hantzinger Henrik, Bogdánffy Béla (Budapest), Khón Lajos 1—1 frtot. Panyigai Kálmán és Steigenberger Mihály 50—50 krt.

Ezeknek szól első köszönetem!

*

A folyó év jan. 21-én három presbitert választott a csermői ev. ref. egyház. Az elválasztottak közül egy *Szita István* csermői birtokos márczius 28-án *huszonöt forintot* adományozott egyházunknak, miért ez úton is kedves kötelességemnek tartom kifejezni köszönetemet. Ez a második köszönet.

A 3-ik pedig *Vertán Gyuláné Paksy Ilona* úrnőnek szól, ki az elmúlt husvét alkalmából az ezredéves ünnepre készült kis templomunk szószékét egy értékes bordopiros plüsch terítővel ékesítette föl saját költségén. A vallásos buzgóság eme két megnyilatkozásáról hírt adni e lap t. olvasóinak annyival inkább jólesik lelkemnek, mert ez mind a kettő azt mutatja, hogy az emberi szív ama legszebbik erénye, a *vallásosság* tettekben is nyilvánlik ma is, ha jó nevelés és kellő műveltség dajkálták azt.

Vajha az Ur lelkének segítségével mások is fölbuzdulnának e „követendő példák“-ra.

*

Mint elég érdekes „kuriozumot“ megemlítem itt ez adományozó presbiterünkről, hogy ő maga nem felette nagy templomos (de családjának 3—4 tagja minden

vasárnap ott van) ugyan, de midőn bármilyen cselédet fogad föl, előre kijelenti neki, hogy „ha csak egyszer is káromkodni mer, azonnal elbocsátja.“ És a cselédjei (még a gazdaságiak sem) soha sem káromkodnak!

Bizony ez is „követendő példa“! . . .

Csermő (Aradmegye), 1897. május 6.

Vadas Gyula,
ev. ref. lelkésztanító.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

53. A jármi-i ev. reform. egyház életéből.

(Folytatás.)

A legnagyobb elismeréssel kell kiemelnem az egyházunk javára tett nemeskeblű adományozók között egy vallásos érületű, istenes, kegyes *minden vagyonát* az Ur oltárára tett női tagját, Szondy Andrásné, szül. *Radványi Zsófia* asszonyt, ki gyermekeit mind elvesztvén, ma mint megszedett szöllőtőke áll, ki több ízben eddig is gyakorolta adományait, hírét vevén e munka írásának, engem felkeresvén, szándékát velem közölvén több tanuk előtt tett, írásba foglalt, örökre vissza vonhatatlanul nagy értékű hagyományozásáva, eddigi fejlődésünkre, haladásunkra, eddigi adományaira a koronát feltette, egyházunk fennállását a jövőre nézve még jobban biztosította s magát e messze jövőbe tekintő nagy horderejű cselekedete által az egyház patrónusai között boldog emlékü Kulin István mellé állította, s magának is ez egyházban örök emlékét emelt s szelid mosollyal beirta nevét a halhatatlanok közé. Nevezett vallásos keblű nőt e dolgozatom írása, az ősök szép tettei annyira fellelkesíték, miszerint a vele szomszédságban lakó Tek. Kulin Miklós úr házában engem ismét felkeresvén ez év február hó 4-én este, előttünk szándékának ismét kifejezést adván, a szóról-szóra következő írásba foglalt kötelező nyilatkozatot adta ki magáról: 1. minden néhai édes atyja és édes anyja által hagyományozott és általa örökölt ingó és ingatlan vagyonát minden szerzeményeivel együtt kizárólag a jármi-i ref. egyháznak hagyományozza. 2. Néhai első férje Uzonyi Andrásról származott és még kezei között levő vagyont, kiadja első férje természetes örökösének az esetben, ha azok a már részükre kiadott összegek fejében a jármi-i ref. egyháznak 270 forintot kifizetnek, ennek megtörténteig, ezzel is a jármi-i egyház fog rendelkezni, megjegyezvén, hogy az e tekintetben felmerült differenciákat halálom után örökomból az egyház köteles kielégíteni. 3. Szondy András jelenlegi férjem éltéig összes vagyonomnak teljes haszonélvezetében marad és bér tulajdonjoga esetleges halálom után a jármi-i egyházra száll, haszonélvezet tekintetében csak Szondy András férjem halála után megy át a jármi-i egyház birtokába; melyet hogy ezen egyház kiszámíthatlan időnkig az emberiség és protestáns egyházunk javára használjon, egyetlen óhajom; tekintvén Istent atyámnak és az egyházat gyermekemnek. Pótlás: adományozó a nélkül, hogy a fentiekben legkevésbé változtatni akarna, előttünk még azon akaratát fejezte ki, hogy a paposi utcán levő 51-ik számú (egyik) házat, mely eddig is *kisdedová* helyiségül szolgált, ezentul is örökidőnkig az adomány birtokos jármi-i egyház által a községi *gyermekmenhely* czéljára használtassék. Kelt Járm, 1897. febr. 4. Szondy Andrásné, Radványi Zsófia k/vonása; néviró Kiss Mihály községi biró; előttünk Kulin Miklós, Kósa Ede, Kiss

Mihály, Kulin Barnáné Kalmár Gizella, Kulin Miklósné Komoriczy Etelka. Egyházi pecsét, községi pecsét.

Ez a szép hagyomány, mely áll 21 hold homok földből, két szép házat s melléképülettel bíró telekből megér 4000, négyezer forintot; s az egyháznak sorsán annak idejében nagyot fog lendíteni s boldognak érezem magam nagyon, hogy ez összeget, e vagyont egyháznak nagyobb részben e monográfia írásával szereztem, fáradságom nagyon meg jutalmazva érezem. Azt is kilátásba helyezte e nemes keblű nő, hogy e monografiát, jövő évben templomunk 100 éves jubileuma alkalmával 100 példányban a hivek közt, az egyház javára tett elárúsítás céljából kinyomatja; én pedig azon fogok működni utódaimra való tekintetből, hogy e vagyont, ez örökséget egyháztanácsunk a nemes lelkű adományozó beleegyezésével, jegykönyvünkbe azon a jövőt erősen kötelező végzéssel, illetve szigorú megmáshatlan határozattal vezesse, iktassa be és örökítse meg; miszerint ez alapítványból, birtokból a leendő jármi-i lelkészek is kapjanak évente 100 forintot, a tanítók pedig kapjanak 50 forintot, az egyház pénztárából egy summában új év első napján pontosan kiszolgáltatva; s elfogom határoztatni a presbyteriummal az is, hogy e vagyomból annak idejében az egyház Szondy Andrásnak és nejének Radványi Zsófia asszonynak egy közös s értékes síremléket emeltessen hálából s kimondtam, hogy e határozat kötelező erővel bírjon a jövő nemzedékre, mely a hagyománynak gyümölcsét élvezendi. A nemes lelkű nő, mint már feljebb is említém, vallásos lelkületének ezelőtt is többször jeleit adta; 1890 ben a templomi szószerk felső párkányát behuzatta fekete csipkével szegélyezett piros posztóval, melyet pár évvel később Kulin Vilma kisasszony, egy saját kezével készített igen munkás terítővel tett még ékeesebbé, továbbá a régi Urasztalára megszín selyem krémszínű széles csipkével díszített terítőt vett, az orgonára is tehetségéhez képest szép összeget adott; férje Szondy András gondnokságában a régi iskola épület többszöri reperálása alkalmával (mivel nem lett volna kénytelen) napokig dolgozott, meszelt, tapasztott, rendezkedett, jó példával ment elől a napszamosok előtt, szóval hasonló ő a Bibliában említett *napba öltözött asszonyhoz*, ki a holdat lábai alá vette s fején vala tizenkét csillagoknak koronájuk s én mint lelkész elmondhatom reá vonatkozólag: *Izráelben még nem találtam ilyen nagy hitet!* Hálával emlékezem meg itt pár évvel ezelőtt itt elhalt Tóth Jánosné Gáspár Julianna szegénysorsu özvegy asszonyról is, ki foldozgatással kereste száraz, fekete kenyerét s ennek daczára is minden vagyonát, ó-temetőnk mellett fekvő néhány lépésnyi kis földcskéjét (megér 20 forintot) egyházunknak hagyományozta; legyen e tette sirján egy soha el nem hervadó virág! Minden Demosthenesnél szebben beszél a szép tett, — szokták mondani, és ez igaz is; a jó keresztyén inkább éljen az égnek, mint a földnek, mivel a földiek mulandók, az égiek maradandók. Egyházunk aranykönyvébe neveiket beírták: Tatay Miklós sárközujlaki gyógyszerész s ez egyház szülöttje, s domahidai lakos s birtokos a nemes lelkű Veress Ferencz urak is, kik orgonánkra szépen adakoztak. Szép tettük Istennél legyen felírva. Aranykönyvünkben fényes lap örökíti nevét özv. Kulin Barnáné szül. Kalmár Gizella urnőnek is, ki egy igen munkás, remek, horgolt (belől piros selyemmel bélelt) Urasztala terítővel ajándékozta meg templomunkat új asszony korában; mely ma is használatban van urvacsoraosztások alkalmával, s mely terítő a női kézimunka valódi remeke, s ezenkívül néhai Körössy Mártonné hatála óta, állandóan kenyeret ad az

Urasztalához. Kulin Sándor, Kulin Ignác, Váradi Kalmár Gyula, Zsiday Imre, id. Szondy Zsigmond, Sarka István urak presbyterek a megirt sorrendben állandóan borral ellátják az urasztalát régi idők óta.

A lélek hallhatatlanságát, a lélek életének folytonos működését a szellemi, a lelki világban, én az itt lakó Kulin család életének folyásában, működésében látom és tudom eszemmel megfogni legjobban, mivel a tényekből ítélve, az itt áldásosan működő Kulin családban, az oly ifjan elhalt vallásos lelkű, s az egyház felemelésére, megszüldítésére törekedett boldog emlékü Kulin Istvánnak a lelke él és működik ma is, mint egy atöröklött titkos szellemi erő! Valamint a természeti világban a jöltevő nap, az öröktűzből táplálkozik s szórja alá életadó melegét ma is, ugy a szellemi világban is az ősök szívének soha ki nem hűlő melege, az ősök erénye lelkesíti, hevíti, buzdítja az egyes családokat és utódokat, ennél fogva a boldog emlékü Kulin István lelke, szelleme lebeg itt ma is a vizek felett.

Erős hittel hirdetem én tehát a koporsóknál a templomban az örök életet és a mi testünknek feltámadását.

A történeti hűség és pontosság kedvéért szükségesnek tartom megemlíteni egyházunk életében azon nevezetes és fontos körülményt is, miszerint a jelenlegi parochia telke (mely ma elég széles és hosszú) a régebbi időben a mainál sokkal keskenyebb volt; a templom udvara pedig a mainál sokkal terjedelmesebb vala. A parochiális telek kibővítését az egyház úgy eszközölte, hogy a templom udvarából cserébe átengedett néhai Kulin Zsigmond nagybirtokos urnak (kinek udvarába telkébe a templom udvara beszegelt) egy az ő telkét előlrül kiegészítő darabot, Kulin Zsigmond úr pedig át engedte viszont az egyháznak cserébe a parochiális telek mellett eső keskeny üresen álló telkét. Szóval itt ez egyházban bár merre tekintünk, itt minden lépten-nyomon a Kulin család áldozatkészségével szép tetteivel találkozunk. Erdemesek arra, hogy nevük örök emlékezet gyanánt átadassék e sorokban a késő időnek.

Az orgonára tett egyes ajánlatokat egyházunk jegyzőkönyvének lapjai őrizik s hirdetik a késő utódoknak, az egyes adományokat, e becses egyházi Lap szűk keretét tekintetbe véve, nem közlöm.

Kósa Ede.

ev. ref. lelkész s egyházmegyei tanácsbíró.

(Folyt. köv.)

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület közgyűlése.

Május 18 án vette kezdetét a legnagyobb magyar református egyházkerület közgyűlése Debreczenben, melyre közel s távolból egyházi közéletünknek számos kitünősége jelent meg. Az esperesi kar teljes számmal, a világiak közül *Tisza* Kálmán, gróf *Ráday* Gedeon, *Horthy* István, *Thaly* Kálmán, *György* Endre, gróf *Tisza* István, *Armós* Bálint, *Uray* Imre, dr. *Farkas* Antal, *Szóllóssy* Antal, *Gencsy* Albert, *Zsigó* Endre, *Puky* Gyula, *Szunyogh* Bertalan, *Luby* Géza, dr. *Hajnal* István, *Rásó* Gyula, *Lengyel* Imre s több mások, azonkívül még lelkészi karunknak számos kiváló tagja jelent meg. Az elnöki emelvényen *Kiss* Áron püspök, gróf *Degenfeld* József főgondnok, *Tóth* Sámuel egyh., dr. *Farkas* Antal világi főjegyzők, *Elek* Lajos és dr. *Bacconi* Lajos foglaltak helyet.

A közgyűlést az ősz főpásztor buzgó imával megnyitván, elnöki bevezető beszédjében kegyeletes hangon emlékezett meg egyházunk és iskoláink azon érdemes

munkásairól, a kik a legutolsó gyűlés óta jobb hazába költöztek, ezek között különösen *Bodossy Pál* püspöki titkárról, aztán *Sz. Nagy Károly* tanítóképezdei ének- és zenetanárról, *Kállay István* gyakorlóiskolai tanítóról, *Nagy Dániel* komádi ref. lelkészről, *Szilágyi István* máramarosszigeti lyceumi igazgató tanárról s *Véghelyi Dezsőről*, a dunántúli egyházkerület főjegyzőjéről.

A gyűlés megnyitása után némely bizottságok tagjai választották meg. A főiskola gazdasági tanács jegyzőkönyvének átszolgáltatására kiküldött bizottság tagjai lettek *Horthy István* elnöklete alatt *Segesvári József*, *Dogi Lajos*, *Zsigmond Sándor* esperesek, *Ármós Bálint*, *György Endre*, *Thaly Kálmán*, *Tabajdi Lajos*, *Nagy Imre* s *Elek Lajos* jegyző.

Az egyházkerületi pénztárnok és az Andaházi-Szilágyi intézet számadásainak megvizsgálásával megbizattak *Dávidházy János* elnöklete alatt *Szell Kálmán*, *Csernák István*, dr. *Hajnal István*, *Lengyel Imre*, *Szele György* és dr. *Baksa Lajos*; a tüzkármentesítési számadás vizsgálatára kiküldettek *Bencsik István* elnöklete alatt *Sütő Kálmán*, *Ujfalussy Béla*, *Gyulai László*, *Szele György*, *Csécsei Miklós*; szavazatok felbontásával *Zsigmond Sándor* elnöklete alatt, *Görömbei Péter*, *Szele György*, *György Endre*, *Garzó Gyula* bizattak meg. stb.

A bizottságok megalakítása után dr. *Farkas Antal* világi főjegyző olvasta fei *Tóth Sámuel* főjegyzőtársának e tisztéről lemondó levelét, melyben előadván azt, hogy már mintegy három évtized óta szolgálja a kerületet, később az egyetemes egyházat is tehetsége szerint teljes jóakarattal és buzgósággal meggyengült egészségi állapotára való hivatkozással a főjegyzőségtől való felmentését kéri. A közgyűlésnek az érdemes férfiú iránt érzett elismerését és becsülését többen egymással mintegy versenyezve igyekeztek kifejezésre juttatni. Első sorban gróf *Degenfeld József* főgondnok elnök, a ki meleg szavakban méltányolva a távozni készülő férfiú érdemeit, javasolja, hogy a közgyűlés a felhozott okokra való tekintetből a lemondást fogadja el, *Tóth Sámuel* érdemeit a jegyzőkönyvben örökítse meg s egyuttal kérje fel, hogy helyének betöltéséig a főjegyzői teendőket még teljesítse. *Tisza Kálmán* az ősz államférfiu kifejezteni kívánja a jegyzőkönyvben *Tóth Sámuel* lemondását a közgyűlés *csakis az iránta való tiszteletből és szeretetből, egészségi állapotát tekintetbe véve*, fogadja el. *Szabó János* esperes hosszasan s igen melegen méltányolva a lemondó főjegyző érdemeit, azt indítványozza, hogy a nagyérdemű férfiú nevének megörökítése végett alkalmas módon gondoskodás történjék s e tekintetben javaslattételével az esperesi kar bizassék meg. *Horthy István* nemes feltékenységgel követeli azt, hogy ebben a kegyeletes munkában a gondnoki kárnak is részt engedjenek, minthogy ők is hasonló tisztelettel és elismeréssel viseltetnek a lemondó iránt. A kegyeletes indítványok, természetesen mindannyian egyértelműleg elfogadtattak. Egyuttal a szavazás a főjegyzői állás betöltésére elrendeltetett.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Korszakot alkotó intézkedés** történt a debreczeni ősi kollegium életében az által, hogy az egyházkerületi küldöttség javaslata alapján a tanári fizetések kérdése minden tekintetben korszerű és megnyugtató megoldásra jutott. Igaz ugyan, hogy a megállapított javadalmazások

teljes életbeléptetése fokozatosan s még csak ezután fog egészben véve bekövetkezni; de már az által is, hogy egyrészt a létező tanárok minden igényei a multra nézve kielégítették; másrészt pedig a fizetések fokozatos kiegészítése is nemcsak kilátásba helyeztetett, hanem tényleg meg is kezdetett: megtette főiskolánk s annak mindenkor atyai hű gondozója, a tiszántúli egyházkerület azt, a mit az előbbi kedvezőtlen időszakban bekövetkezett nagymérvű hátramaradásának kiegyenlítése végett tennie kellett és lehetett. Dicsekedéssel mondhatjuk el, hogy ebben a kérdésben egész lelkesi karunk s összes világi férfaink is annyira egyetértettek, hogy az az ellentétes törekvés, a mely a főisk. gazdasági tanács kebeléből indult ki, de ott sem nyert meg általános érvényesülést, feltűnő elszigeteltsége által arra sem volt ellegendő, hogy azt a jóakaratu és felemelő egyértelműséget, a mely e kérdésben egyházkerületünk közgyűlését jellemezte, csak legkevésbé is megzavarja. És ezt a nagy sikert, a mely minden valószínűség szerint végső határjelét képezi az eddig gyakran érvényesült és kicsinyes torzsalkodásokban nyilvánuló iskolaügyi politikánkknak, első sorban és mindenekfelett a mi nagyrabecsült főgondnokunknak, gróf *Degenfeld József*nek köszönhetjük, a ki eléggé alig méltányolható nemes igyekezettel, törhetetlen kitartással és jóakarattal buzgólkodott e nagy kérdésnek diadalra juttatása mellett. A nemes grófot jól esett látnunk hivatásának magaslátán, jól esett szemlélnünk őt a nagy alkotások terén való első és diadalmas fellépésében s jól esett éreznünk a mi szeretetünknek és tiszteletünknek iránta való megnövekedését s a jövőendő biztató reménységét. Isten adjon neki erőt és időt a további alkotásokra is!

— **Az egyházkerületi értekezlet ez évi nagygyűlését** f. év szept. hó 21-re Szatmárra tűzte ki a választmány, mely az által, hogy a modern evangélicizáció eszközeivel szemben, *Gergely Károly* nagybányai lelkészt arra kérte fel, hogy *a lelkipásztorkodás régi kipróbált eszközeiről* értekezzen, ez ügyben lapunk álláspontját foglalta el. A tárgyak közé felvették a szatmári nőnevelőnek tanítóképzéssel leendő összekapcsolása is, melyre a szatmári helyi bizottság kéretett fel alkalmas előadóról gondoskodni.

— **Nyíregyháza** ev. ref. egyházközségével s általában minden vallásos lakosával örömmünnepet ültünk f. hó 16-ikán. Új lelkipásztora: *Bartók Jenő* dr., teológiai magántanár, ki legközelebb főgymnasiumunkban mint helyettes tanár működött s *Dicsőfi J.* mellett segédlelkész volt, e napon köszöntött be. Mi debreczeniek úgy d. e. 10 óraker érkezünk az ünneplő városba s ősz püspökünket (a kinek kíséretében voltak: *Szinay Gyula*, *Márk Endre*, *Török Péter*, *Nagy Bálint* s *Dicsőfi József* stb.) már a vasutnál szép beszéddel fogadta a páratlan buzgalmu főgondnok, *Borbély Sándor* s aztán a presbyteri gyűlés-teremben az ifju lelkü agg presbyter *Kovács Gerő*. Majd a „templom harangjai tompán összezugtak” s bekisértük az új papot papi székébe, hol melléje esperese, *Görömbei Péter* ült. A gyülekezet s a dalos kör éneke után *Görömbei esperes* az urasztalához lépett s mondott olyan talpraesett és olyan tartalmas beszédet, a minőt a mai fölületes korban csak ritkán hallhatunk. Elsiratta és sirattatta velünk az elhunyt *Lukács Ödönt*, majd jellemezte a protestáns főképen a magyar református pap hivatását, végül megindító szavak kíséretében átadta az új papnak a templom kulcsát, a sákramentomi szent edényeket s a bibliát, ez utóbbi e felhívással: menj föl most már kathedrádba s kezd meg legfőbb s legaldásosabb kötelességedet! Az orgona lágy hangokon meg-

szólalt, a rosztól ellenére is nagyszámu intelligens (és pedig minden felekezetről és vallásból való) gyülekezet éneke fölzendült s Bartók fölállt kathedrájába. Imádkozott, egyéniségéhez mérten elragadó gyermeki közvetlenséggel; majd prédikált Mt. 6, 33. alapján szívet indítóan s a legnagyobb hatással akkor, midőn azt fejtegette, hogy *mi hát az Isten ors-ága*, ez a nálunk elméletben és gyakorlatban annyira elhanyagolt Isten ors-ága? Mindenki érezte, valláskülönbség nélkül pedig, hogy e naptól kezdve a nyíregyházai ref. templomban a keresztyén vallás ismét a maga eredeti, ősi igaz s épen ezért ellenállhatlan tartalmában és alakjában szólalt meg... Majd újra a derék esperes szólott s a gyülekezet a daloskör éneklése közben, az új református pap beszédét és behizelgő előadását dicsérve, kijött a templomból. A presbiteri gyűlés után társasbéd volt, melyen úgy 180-an hallgattuk s talán mondtuk is a szíves áldomási beszédek. S midőn hazajövet az állomásnál találkoztunk, nekünk debreczenieknek két tanútság hangja rezgett lelkünk húrjain. Az első: hogy ha Bartók megérdemelte Nyíregyházát, Nyíregyháza is megérdemelte ám Bartókot, hisz sem Bartók, sem mi nem felejtjük el soha, hogy milyen igazi intelligenciára valló egyetértéssel hivta meg és milyen őszinte szívességgel fogadta új papját és fogadott minket is, egészen érdemteleneket. S a másik: hogy nem lehetne-e nekünk debreczenieknek valamit eltanulni a nyíregyházaiaktól a lelkészbeiktatás bár protestáns módon igen egyszerű, de mégis nagyon megható szokásaiból, hiszen a máj. 16-án a nyíregyházai ref. templomban láttunk, mégis csak *valami*, míg nálunk ilyen, pedig mindenestre ünnepélyes alkalmakkor teljességgel nem történik *semmi*?! S nektek, nyíregyházai ev. ref. gyülekezet és új papja, egy gondolatotok legyen, Megváltónk amaz ígérete: „ha ketten egy akaraton léstek, minden, valamit kérték, megadatik néktek a mennyei Atyától”.

— A sárospataki testvér-főiskola tanárai közül többen és tanulói közül 36-an nt. *Radácsi György* theologoi tanár vezetése alatt meglátogatják ős kollegiumunkat. Megtekintik az iskolai gyűjteményeket, megnézik a város nevezetességeit. E vállalkozásnak, a szokásos iskolai kirándulásokat messze meghaladó hordereje van. A két testvérkollegium eddig is udvarias, de meglehetősen hideg viszonyt tartott fenn egymással. A hidegséget nem pusztán a szellemi irányok eltérő volta okozta, hanem azon körülmény, hogy a tiszántúli nagykerületnek lelkészi állomásait nem tudta ellátni Debreczen maga. Sárospatak meg többet termelt, mint a mennyi a tiszáninneni kerületnek kellett és a felesleget Felső-Szabolcsban, Szatmárban, Beregben helyezte el, a mely helyekről a legutolsó időkig mindig előszeretettel keresték fel a pataki főiskolát s a mely helyeken a legutolsó időkig a Patakon végzett lelkészek nem tudtak teljesen Debreczenhez és kerületökhöz törődni s a pataki iskolára mindig szép fényt vető, de ránk nézve sokszor káros diák romanticizmussal és rajongással vették körül a bodrogi Alma matert. Ma ennek a régi bűbajos románcznak, de a hidegségnek is vége van. A két iskola között nincs többé ellentétes irány. Az egység érzete is erősebb már bennünk és a testvériség is. E kettő nevében örömmel üdvözöljük a tudós tanárok vezetése alatt látogatásunkra érkező kedves vendégeket. Isten hozta őket közénk!

— **Választások.** A kedves emlékezetű s felejtgetlen Bodossy Pál bátyánk halálával megüresedett ev. ref. püspöki titkárságra az egyházkerületi gyűlésnek tett bejelentés szerint *Hajdu Zsigmond* batizi lelkészt, a nagybányai egyházmege jeles aljegyzőjét, iskolánk volt

széniorát választotta oldala mellé ős püspökünk. A bejelentést rokonszenvesen fogadta a közgyűlés s mi is mindnyájan nagy várakozással nézünk működése elé, s a legmelegebb jóindulattal üdvözöljük. — A debreczeni főiskola pénztárnokává 50 szavazattal 6 ellenében *Rózsa Sándor* főisk. háznagy és h. pénztárnok választott meg. — A tanítóképezdénél megüresedett gyakorlóiskolai tanítói állás *Kiss György* h.-szoboszlói tanítóval tölthetett be. — *Széll Farkas* kir. táblai tanácselnököt az egyházkerület a Gazdasági Tanács tagjai közé választotta. — *Nagy Imre* margittai lelkészt, a kit Szalacsra választottak, de a kinek választását az egyházmege megsemmisítette: az egyházkerület Szalacsra megerősítette.

— **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság** f. hó 19-én Pápán tartott közgyűléséről jövő heti számunkban részletes tudósítást fogunk közölni. Tiszántúli egyházkerületünk képviselőjében *Csiky Lajos* theol. akad. dékán barátunk volt jelen a gyűlésen. A mint tőle értesülünk, a Társaság ezen első vándorgyűlése Pápa városa és vidéke által felekezeti különbség nélkül fényes és nagy ünnepségek alkalmává lett, melyen lelkes hangulat, türelem és hitbuzgóság volt mindenekben az irányadó.

— **Halálozás.** *Mitrovics Gyula* debreczeni ev. ref. lelkészt és családját fájdalmas veszteség szomorította meg özv. *Mester Istvánné* szül. *Mitrovics Terézia* asszonynak élete 61-ik, özvegységének 17-ik évében történt halála által. Az elhunyt tisztes nő korai özvegységében nemes anyai önfeláldozással és méltó sikerrel nevelte fel hat gyermekét s vált ekként központjává egy szép és boldog családnak. Az elhunyt nőben *Mitrovics Gyula* lelkész szeretett testvérét gyászolja. Áldott legyen emlékezte!

TARTALOM - JEGYZÉK: Búcsú az egyházkerületől. . . . d. — **Tárca:** Egyháztörténeti emlékek. Pokoly József. — Óhaj-tandó dolog. Veress Imre. — Az ideál. Ferenczy Gyula. — **Tanügy:** A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban. — **Közéletünk:** Huszonöt éves lelkészi jubileum Szakolyban. Ujfalussy Béla. — Követendő példák. Vadas Gyula. — **Adatok** a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez 53. A jármű- ev. reform. egyház életéből. Kósa Ede. — A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése. — **Külföldiek.** — Pályázat.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázati hirdetés.

A törökszentmiklósi ev. ref. egyháznál üresedésbe jött organistakantor és kíséret tanítói állás egy évi ideiglenes betöltésére pályázat hirdettetik.

Javadalma: 1. Az egyház pénztárából évnegyedenként előlegesen fizetve 160 frt. 2. Stolából hivatalos értékelés szerint 260 forint. 3. Egy butorozatlan szoba fűtéssel.

Kötelességei: 1. Templomi és temetési szolgálatok teljesítése. 2. Az V—VI-ik fiu és leány osztályokban éneklés tanítás. 3. Betegség által akadályozott tanítók helyettesítése.

A pályázatok az egyháztanács alulirt Elnökéhez *junius 18-ig* adandók be. Az állomás július elsején foglalandó el. Személyesen megjelenők előnyben részesülnek.

Az állomás egy év mulva hivatalos értékelés szerint 700 frt fizetéssel és lakással állandósíttatik, a mikor a megválasztott nyugdíjgye is rendeztetik.

Törökszentmiklós, 1897. május 20-án.

Váradi Ferencz, egyházi elnök.